

A photograph of a student with curly hair, seen in profile, working on a laptop. The student is in a dark environment, and the laptop screen is the primary light source, showing a bright, somewhat blurry interface. The student's hands are on the keyboard. In the background, other people are faintly visible, suggesting a classroom or computer lab setting.

SKRIVJOURNEN

A decorative horizontal band of orange dots is positioned above the text. The dots are arranged in two rows, with the top row being slightly offset from the bottom row.

Lärrarhandledning

SKRIVJOUREN

Skrivande i skolan

Skrivande är en central aktivitet i skolans alla ämnen. Det är genom skrivandet som vi både tillägnar oss och förmedlar kunskaper. I skolan möter eleverna – och förväntas producera – texter i flera olika genrer. I takt med att specialiseringen och abstraktionen i ämnena ökar krävs också mer specialiserade och abstrakta kunskaper hos elever både i att läsa, tolka och producera den här typen av texter. Fokus för UR:s skrivsatsning är att försöka fokusera på det *formella skrivandet* som elever möter i den senare delen av grundskolan och därefter i gymnasiet. Detta skrivande är nära kopplat till den utredande texten, en texttyp där fokus är att utreda och resonera kring ett ämne och ofta med hjälp av källor. Utgångspunkten i UR:s tv-serier *Skrivjournen* och *Skrivutmaningen* är att eleven både visar och tillägnar sig kunskaper genom det utredande och formella skrivandet.

Bakgrund – UR:s satsning på skrivande

Unga personer skriver mycket idag, men till stor del är det korta texter med informellt språk i de nya medierna. Som elev behöver man redan i grundskolan behärska det formella språket eftersom kraven på den skriftliga uttrycksförmågan har ökat i skolans alla ämnen. Det formella språket är också det som både högre studier och yrkeslivet senare kommer att kräva av eleverna.

Mot den bakgrunden, och att det verkar som att unga har svårare för skrivandet idag, blir det ett glapp mellan krav och förmåga. UR kallar det för *skrivglappet*. Det här skrivglappet kan få konsekvenser för unga personers framtida möjligheter. Två undersökningar som UR har genomfört under 2020 visar att det kan leda till svårigheter att klara högskoleutbildningar eller att sällas bort i yrkessammanhang. Men det finns sätt att överbrygga skrivglappet – att träna upp sin skrivstyrka. Med *Skrivjournen* och *Skrivutmaningen* vill UR stötta elever att hitta sin skrivstyrka.

Om Skrivjournen

Skrivjournen fokuserar på att förklara företeelser i språket och hitta ett svar på frågan: *Hur skriver man?* De korta klipperna uppmärksammar vanliga språkfel, men också språkhandlingar som är viktiga för de texttyper som krävs i skolan. Några av skrivjourerna hänger samman med varandra och överlappar. Andra står mer vid sidan av. Alla är tänkta att fungera som explicit och konkret språkundervisning kopplat till ett övergripande syfte: skriva bättre formella texter!

Skrivjournen förklarar språkhandlingar som elever i skolan kan ha svårt för. Det rör sig om språkhandlingar som är vanliga i de formella texttyper som hänger samman med högre utbildning. Vi försöker sätta ord och bild på hur man som skribent i språket förhåller sig objektiv till det man skriver om eller hur man i sitt språk kan förhålla sig nyanserad. Mycket av det som förklaras i *Skrivjournen* behöver diskuteras och sättas i ett sammanhang. Där kan tv-serien *Skrivutmaningen*, med sina tillhörande diskussionsfrågor, fungera som ett stöd och en ram. Till *Skrivjournen* finns nio arbetsblad som kan göras individuellt eller i grupp.

Komplettera arbetet med Skrivutmaningen

I *Skrivutmaningen*s fyra avsnitt är det fokus på inspiration och att hitta ett svar på frågan: *Varför skriver man?* Eleverna i programmen möter personer i olika yrken som visar att skrivandet är viktigt i deras vardag. De skrivhandlingar som tas upp är tänkta att kunna överföras till en skolpraktik även om genren som tas upp i filmklippet inte alltid är en aktuell genre för skolan (till exempel reklamation och ansökan om sommarjobb). Till *Skrivutmaningen* finns en lärarhandledning med diskussionsfrågor och övningar för klassrummet.

Syfte

I alla skolans ämnen finns det i kursplaner och ämnesplaner beskrivet hur eleven ska ”resonera” och ”argumentera” ”utifrån källor”. Detta är språkliga handlingar som kräver användning av språket. Eleven behöver alltså tillägna sig ett skolspråk som är användbart när hen ska resonera. Om hen inte har språket för att kunna resonera blir det svårt. Det är på grund av de olika skolämnenas krav på resonemang och analys som vi som lärare behöver lägga ett fokus på språk i vår undervisning i skolans alla ämnen. Det är något som sker i svenskämnet men det behöver också ske i skolans andra ämnen. Många elever i skolan har också annan språkbakgrund än svenska vilket gör behovet större.

Målgrupp

Primär målgrupp är årskurs 7-9, men seriens syfte och budskap fungerar lika väl för gymnasieelever. Programmen kan användas i svenskämnet men med fördel också i andra ämnen som ett sätt att beskriva språket och användningen av språket i ett formellt skrivande.

Koppling till läroplan

Kunskaper i skrivande och om skrivande finns såklart inskrivna i svenskämnet men de finns också i alla andra ämnen. Kunskapskrav som kräver att eleven *resonerar, tolkar, jämför, värderar, förklarar, drar slutsatser, instruerar* och *analyserar* kan förstås som språkliga aktiviteter och kräver en språklig kompetens hos eleven. Språket i de olika ämnena kan se olika ut, och i det sammanhanget pratar man om specifika ämnesspråk.

En tanke att ha med sig när man använder sig av lärarhandledningen och arbetsbladen är att användningen kan se olika ut i olika ämnen beroende på ämnets krav på formellt skrivande.

Arbeta med Skrivjournens arbetsblad i undervisningen

Skrivjournens arbetsblad är nära kopplade till respektive avsnitt och ger möjlighet att öva mer på den specifika språkhandling som tas upp i klippet. Men du som lärare behöver också sätta språkhandlingen i ett större sammanhang för eleverna. Använd därför gärna Skrivutmaningens program för att beskriva syftet och kontexten.

Många av arbetsbladen kan användas i alla skolans ämnen som använder ett formellt skrivande. Vissa arbetsblad har mer fokus på grammatik och där behöver man som lärare vara lite mer bekant med grammatikens språk. Stora möjligheter finns för ämnesintegrerat arbete där fokus ligger på språket och skrivandets ”hur”.

Texttriangeln – ett sätt att se på texter och språkhandlingar

(Ewa Bergh Nestlog, *Skriva för att lära och kommunicera kunskaper 2016*).

Ett sätt att förstå och organisera innehållet i UR:s program om skrivande, och hur de hänger samman, är att använda texttriangeln. Bergh Nestlog beskriver med den ett sätt att se på de olika nivåer som finns i en text. Den har använts för att visa på olika lager av respons på elevtexter men också på hur man kan organisera skrivundervisning. Tanken är att man börjar i de övre/bredare lagren för att sedan arbeta sig nedåt. Men de olika lagren hänger självklart ihop, och i skrivjourerna har vi försökt visa på hur de nedre delarna av texttriangeln kan förstås genom att hänvisa till de övre. Alltså försöka svara på varför till synes små språkliga ställningstaganden kan få betydelse för uppfattningen av en formell text. En text blir till exempel inte resonerande och formell om språket inte stödjer dessa resonemang. I vår användning av triangeln kan alltså en språkaktivitet kopplas till flera olika lager av texttriangeln.

Du hittar texttriangeln, kopplad till Skrivjournen och Skrivutmaningen, sist i handledningen.

Skrivjurens nio förklarare – avsnittsförteckning:

1. Skriftspråk och talat språk

- Subjekt, objekt, pronomen

Förklararen beskriver hur språket förändras i olika situationer. Den redogör för skillnaden mellan subjekt och objekt vid pronomenanvändning (han/honom, hon/henne, de/dem) i formellt språk. *Arbetsbladet* innehåller övningar på att använda rätt form av pronomen. Även pronomenet *hen* uppmärksammas eftersom det är likadant som objekt och subjekt.

2. Huvudsatser och bisatser

- Subjekt och predikat, ofullständiga meningar

Fokus ligger på språket och på meningsbyggnad. Förklararen beskriver vad en fullständig mening innehåller och bisatsernas funktion. *Arbetsbladet* ger möjlighet att öva på att identifiera ofullständiga meningar och satsradning.

3. Röd tråd

- Bindeord, skrivprocess, disposition

Förklararen berättar hur en röd tråd i en text skapas, både vad gäller innehåll och språk. Vilka ord kan användas för att skapa en röd tråd? *Arbetsbladet* utgår från exempeltexten och ger möjlighet att identifiera disposition för utredande text. *Arbetsbladet* innehåller också en mall för disposition av utredande text.

4. Skriva stycken

- Kärnmeningar, resonera, disposition

Förklararen beskriver hur man kan organisera sin text i stycken och vilken funktion styckeindelning har. Vad ska finnas med i ett stycke? *Arbetsbladet* ger möjlighet att identifiera struktur i en text och se hur olika delar av texten har olika funktion. Det ges också möjlighet att identifiera kärnmeningar.

5. Bindeord och resonemang

- Bindeord, skrivprocessen

Förklararen tar upp behovet av att ha en arbetsprocess och att se hur olika delar av fakta förhåller sig till varandra. Avsnittet uppmärksammar hur man med hjälp av bindeord kan beskriva hur olika delar av texten förhåller sig till varandra. *Arbetsbladet* innehåller en lista med bindeord/uttryck och en övning med venndiagram som verktyg för jämförelser.

6. Uttryck som nyanserar

- Skriva objektivt, resonera

Förklararen tar upp vikten av att nyansera sina resonemang och ger språkliga verktyg för att göra det. *Arbetsbladet* ger möjlighet att identifiera användningen av nyanserande ord och uttryck, och öva på att använda dem.

7. Skriva objektivt

- Utredande texter, nominalisering

Förklararen tar upp nominaliseringar och kan därför behöva förklaras ytterligare i klassrummet. Fokus ligger på hur man som skribent kan ställa sig själv utanför innehållet. *Arbetsbladet* ger möjlighet att öva på nominalisering.

8. Källor och referatmarkörer

- Skriva objektivt, referat, citat

Den här förklararen passar utmärkt att visa i alla skolans ämnen eftersom den beskriver hur eleven kan använda referatmarkörer i sitt skrivande. *Arbetsbladet* ger tillfälle att öva på att skriva referatmarkörer och identifiera dem i en exempeltext.

9. Variera meningar

- Fundament

Förklararen visar hur variation av språket kan ske genom att variera fundamentet. Det finns ett stort fokus på språk i den här förklararen. Som svensklärare kan man använda detta som språngbräda in i mer utförliga beskrivningar av fundamentet och fundamentets roll i meningsbyggnad. Förklararen kan också användas i ett större fokus på skrivande och skrivprocessen. *Arbetsbladet* ger möjlighet att öva på att variera fundamentet. En övning tar också upp tema-rematema-fundament som kan se korta ut men innehålla mycket information.

UR-program om skrivande

- *Med andra ord*

Om hur olika typer av texter definieras och hur de skiljer sig åt, till exempel deckare, debattartikel, dystopi, dikt, krönika, notis och reportage.

- *Orka plugga – skriva*

Korta inslag som beskriver till exempel debattartikel, insändare, krönika, labbrapport, notis, novell, nyhetsartikel, referat, recension, reportage och uppsats.

- *Skrivjouren*

Korta program som ger nycklar till skriftspråket. Centrala företeelser inom språk och språkriktighet uppmärksammas.

- *Skrivutmaningen*

Fyra elever utmanas i att skriva formella texter. Programmen lyfter vikten av att behärska formellt skrivande och ger handfasta tips för att utvecklas som skribent.

Läs mer – för lärare

Läsluftet (Skolverket) har många moduler med texter och diskussionsunderlag. Man kan välja ut en del av en modul och arbeta med i sitt arbetslag eller ämneslag. Extra relevanta moduler är:

- Skriv i alla ämnen – Grundskolan år 7-9
- Språk och kunskapsutvecklande arbetssätt – Gymnasieskolan
- Utvecklande skrivundervisning – Gymnasieskolan
- Från vardagsspråk till ämnesspråk – Grundskolan Förskoleklass till år 9

Alla moduler finns på <https://larportalen.skolverket.se/#/moduler/5-las-skriv/alla/alla>

Länkar till och sammanfattning av forskning kring skrivramar vid utredande text finns att läsa här: [https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/ramar-
underlattan-for-faktabaserat-skrivande](https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/ramar-underlattan-for-faktabaserat-skrivande)

Lärohandledningen med tillhörande arbetsblad är skrivna av Emma Unnersjö

Upphovsrätten till innehållet i den här lärohandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärohandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärohandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas. Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärohandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärohandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärohandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärohandledningen).

Skrivutmaningen

Få koll på resonemang!

Resonemang
Skriva objektiva
Källor och referensmarkörer
Skriva nyanserat
Röd tråd

Skriva objektiva som en polis!

Huvudsatser och bisatser
Skriva objektiva
Källor och referatmarkörer

Skriv proffsigt utan talspråk!

Talspråk och skriftspråk
Stycken (skrivprocessen)

Skriva formellt som en jurist!

Variera meningar
Huvudsatser och bisatser
Resonemang och bindeord
Röd tråd

Skrivjouren

Källor och referatmarkörer

Skriv objektiva

Nyansera

Röd tråd

Talspråk och skriftspråk

Huvudsatser och bisatser

Variera meningar

Stycken

Resonemang och bindeord

